

37. Çeviri Edinci Kazanımında Yazılı Metinden Sözlü Çeviri Dersinin İşlevi¹**Güldane Duygu TÜMER² & Gizem Yaren KUTLU³**

APA: Tümer, G. D. & Kutlu, G. Y. (2024). Çeviri Edinci Kazanımında Yazılı Metinden Sözlü Çeviri Dersinin İşlevi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (43), 681-697. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14030830>

Öz

Çeviri edinci, genel tanımıyla, çeviri yapabilmek için gereken tüm edinçleri kapsayan üst edinci ifade eder. Akademik çeviri eğitimi veren programların öğrenme çıktıları, bütünde çeviri edinci kazandırmak amacıyla oluşturulmuştur. Ulusal Meslek Standartları kapsamında yayımlanan Çevirmen (Seviye 6) Ulusal Meslek Standardı, çeviri edinci altındaki temel çevirmen beceri ve yetkinliklerini kapsamlı ve açık şekilde belirlemiştir. Mesleği icra edecek çevirmenler için asgari normları açıklayan bu standart, çeviri programlarının öğrenme çıktılarını belirlemesinde bir kılavuz niteliğindedir. Eğitimde kalite ve belirli standartlar sağlamak amacıyla, bölümlerin Çevirmen Meslek Standardına uyumlanması beklenmektedir. Çeviri eğitiminde yer alan sözlü ve yazılı çeviri dersleri, öğrencilerin sözü edilen çeviri becerilerini geliştirdiği uygulamaları içermektedir. Bu bağlamda, yazılı metinden sözlü çeviri, daha çok ardıl ve eş zamanlı çeviri derslerini destekleyen bir ders olarak değerlendirilse de kazandırdığı çoklu beceriler nedeniyle çeviri edincini oluşturan alt edinçleri beslediği düşünülmektedir. Bu çalışmanın amacı, yazılı metinden sözlü çeviri dersinin sözlü çeviri becerilerinin yanı sıra çeviri eğitiminin kazandırmayı hedeflediği çeviri edincine katkısını ortaya koymaktır. İncelemede ele alınan becerilerin nesnel ve belirli ölçütlerle değerlendirilmesi için Çevirmen (Seviye 6) Ulusal Meslek Standardında yer alan görevler ve bu görevler altında yazılı metinden sözlü çeviri ile ilgili olduğu düşünülen başarımlar ölçütleri referans olarak alınmıştır. Buna ek olarak, meslek standardına uyumlanarak oluşturulan Manisa Celal Bayar Üniversitesi İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü program çıktıları ikinci referans kaynağı olarak kullanılmıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda, ilk olarak yazılı metinden sözlü çevirinin doğası ve doğrudan kazandırdığı beceriler incelenmiş ve çeviri edincine sağladığı doğrudan ve dolaylı katkıları Çevirmen Ulusal Meslek Standardı (Seviye 6) ve ilgili program çıktılarıyla ilişkilendirilerek ortaya konmuştur. Son bölümde, dersin işleyişine ışık tutmak ve elde edilen bulguları somutlaştırmak amacıyla bir uygulama örneğine yer verilmiştir. Çalışma sonunda, yazılı metinden sözlü çeviri dersinin sağladığı

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmaı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: 6

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 30.08.2024-**Kabul Tarihi:** 20.12.2024-**Yayın Tarihi:** 21.12.2024; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.14030830>

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Dr. Öğr. Üyesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü / Manisa Celal Bayar University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of English Translation and Interpreting (Manisa, Türkiye), **e-posta:** duygu.tumer@cbu.edu.tr, **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0001-7865-2349>, **ROR ID:** <https://ror.org/053f2w588>, **ISNI:** 0000 0004 0595 6052, **Crossref Funder ID:** 100019679

³ Arş. Gör., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü / Asis. Res., Manisa Celal Bayar University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of English Translation and Interpreting (Manisa, Türkiye), **e-posta:** yaren.kutlu@cbu.edu.tr, **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0003-0422-8507>, **ROR ID:** <https://ror.org/053f2w588>, **ISNI:** 0000 0004 0595 6052, **Crossref Funder ID:** 100019679

çoklu beceriler ile çeviri eğitiminde kilit bir role sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Bu nedenle, çeviri programlarında işlevsel şekilde planlanarak bu derse yer verilmesinin eğitimin verimliliğini arttıracığı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Yazılı metinden sözlü çeviri, Çeviri edinci, Meslek Standardı, Öğrenme Çıktıları

The Function of Sight Translation Course in The Acquisition of Translation Competence⁴

Abstract

Translation competence, in general terms, refers to a higher level of competence that encompasses all the competences required for translation. The learning outcomes of an academic translation program are designed as a whole to provide translation competence. The Translator/Interpreter (Level 6) National Occupational Standard, published within the scope of National Occupational Standards, comprehensively and clearly defines the basic translator skills and competences which translation competence comprises. This Standard, clarifying the minimum occupational norms for translators, can be considered as a guide for translator training programmes in determining their learning outcomes. In order to ensure quality and certain standards in training, the departments are expected to comply with the Standard. Interpreting and translation courses in translator training include practices where the students develop translation competences in question. Within this context, although sight translation is primarily considered to have a supportive role for consecutive and simultaneous interpreting courses, it has been observed that it also fosters the sub-competences that translation competence incorporates. This study aims to analyze the contribution of the sight translation course to interpreting skills as well as to the translation competence. The tasks stated in the Standard and the achievement criteria considered to be related to sight translation under these tasks were taken as a reference for the objective and specific evaluation of the skills analyzed in the study. In addition to this, the program outcomes of Manisa Celal Bayar University Department of English Translation and Interpreting, which were adapted to the occupational standard, were used as the second reference source. In line with the aim of the study, firstly, the nature of sight translation and the skills it directly provides are examined and its direct and indirect contributions to translation competence are presented in relation to the Standard and the relevant program outcomes. The sample practice included in the conclusion part sheds light upon the process in the course and crystallizes the findings obtained. The study proves the significant role of sight translation in developing not only interpreting skills but also translation competence. Therefore, it is thought that including this course in translation programmes by planning it in a functional way will increase the

⁴ **Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 6

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 30.08.2024-**Acceptance Date:** 20.12.2024-**Publication Date:** 21.12.2024; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.14030830>

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

efficiency of the training.

Keywords: Sight translation, Translation competence, Occupational standard, Learning outcomes

Giriş

Akademik çeviri eğitiminde yer alan sözlü ve yazılı çeviri dersleri öğrencilerin farklı çeviri türlerini tanıdığı uygulamaları kapsar. Bu uygulamalarda hedeflenen öğrencilerin her bir çeviri eyleminin kendine özgü gerekliliklerini fark edebilmesini ve çeviriye ilişkin bir üst bakış ile süreçleri yönetebilmesini sağlamaktır. Kuramsal temelli yöntem bilgisinin pekiştirildiği bu dersler sayesinde öğrenciler olası farklı çeviri süreçlerinde izlemeleri gereken yolları saptayabilme, metinsel, dilsel ve kültürel bağlamları çözümleyebilme ve bunlarla bağlantılı sorunları çözebilme gibi temel çeviri becerilerini geliştirirler. Bu bağlamda verilen uygulama derslerinden biri de yazılı metinden sözlü çeviridir (YMSC).

YMSC, yazılı bir metnin sözlü çevirisini ifade eder. Toplum çevirmenliğinden uluslararası katılımcıların yer aldığı konferans çevirmenliğine, serbest çevirmenlikten kurum çevirmenliğine pek çok ortamda yazılı metinden sözlü çeviri kullanılmaktadır. Dolayısıyla uygulamadan beslenen akademik çeviri eğitiminde bu çeviri türüne yer verilmektedir. YMSC’de kaynak metnin yazılı, erek metnin sözlü olması nedeniyle hibrit (karma) bir tür olarak kabul edilmekte ve daha çok sözlü çeviride destek bir çeviri türü olarak değerlendirilmektedir. Benzer şekilde çeviri eğitiminde, sözlü çeviri becerilerini geliştiren ve bu anlamda ardıl ve eş zamanlı çeviri derslerine hazırlayıcı bir ders olarak yer almaktadır.

Akademik çeviri eğitimi bütünsel kurgusuyla çeviri edinci kazandırmayı hedefler. Daha açık bir ifadeyle, işlevsel şekilde yapılandırılan bir müfredatta yer alan her bir ders birbiriyle ilişkilidir ve son noktada çeviri olgusuna dair bir üst bakış oluşturacak şekilde planlanır. Bu üst bakışın altında sözlü ve yazılı çeviri becerilerini de içeren birçok alt edinç yatar. Çeviri eğitimi veren bölümlerin program çıktıları sözü edilen alt edinçlere yönelik kazanımları gösterir. Çevirmen (Seviye 6) Ulusal Meslek Standardının (ÇUMS) belirlediği mesleki beceri ve yetkinlikler, program çıktılarının oluşturulmasında bir kılavuz niteliğindedir. Bu nedenle bu çalışmada, ÇUMS’de belirtilen görevler ve bu görevler altında açıklanan başarımlar ölçütleri, çeviri edincine ilişkin değerlendirmede referans olarak kabul edilmiştir.

Bu çalışmanın amacı, YMSC’nin sözlü çeviri için gereken becerileri kazandırmadaki işlevinin yanı sıra çeviri eğitiminin kazandırmayı hedeflediği çeviri edincine katkısını ortaya koymaktır. Çalışmada, örneklem olarak alınan Manisa Celal Bayar Üniversitesi (MCBÜ) İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü program çıktılarını ÇUMS (Seviye 6) ile ilişkilendirilmiş ve akademik kazanımlar ve mesleki yetkinlikler arasındaki örtüşme ortaya koyularak, çalışmada ele alınacak beceriler için somut ölçütler belirlenmiştir. Çalışmanın amacı doğrultusunda, öncelikle YMSC’nin doğası incelenmiş ve bu çeviri türünün kazandırdığı beceriler mercek altına alınarak, sözlü ve yazılı çeviri becerilerine doğrudan sağladığı katkılar irdelenmiştir. Ardından, daha genel bir çerçevede, çeviri edincine olan doğrudan ve dolaylı katkıları, belirlenen ölçütler bağlamında değerlendirilmiştir. Son bölümde, dersin işleyişine ışık tutmak ve elde edilen bulguları somutlaştırmak amacıyla bir uygulama örneğine yer verilmiştir. Çalışma, YMSC’nin elde edilen bulguların değerlendirildiği sonuç bölümüyle sonlanmaktadır.

1. Yazılı metinden sözlü çevirinin doğası ve kazandırdığı beceriler

YMSC, kaynak dilde yazılı olarak ifade edilen bir mesajın erek dilde sözlü bir mesaja çevrilmesidir ve iki tür bilgi işlemeyi gerektirir: kaynak metin görsel kanal aracılığıyla işlenirken çevirmenin çıktısı

sözlüdür (Chmiel & Mazur, 2013, s. 2). Benzer şekilde Cenkova (2015), YMSC'yi çevirmenin yazılı bir metni çoğu zaman okuma fırsatı olmadan akıcı bir şekilde sözlü bir metne çevirmesi olarak tanımlamıştır. Yazılı çeviri ve sözlü çeviri arasında yer aldığı düşünülen YMSC çeşitli bağlamlarda ve farklı tanımlarla kullanılan hibrit özellikte ve az çalışılan bir alandır (Agrifoglio, 2004). YMSC, mahkemeler, hastaneler, karakollar, göçmenlere hizmet veren kurumlar, noterler gibi kamu hizmetleri ve uluslararası konferanslarda kullanılmaktadır.

Kullanım alanının genişliği ve hibrit doğası gereği birçok beceri ve yetkinlik gerektirmesi ve kazandırması bu çeviri türünü akademik çeviri eğitiminde önemli bir konuma oturtmaktadır. Çevirideki nihai ürün sözlü bir metin olduğundan her ne kadar sözlü çeviri bağlamında değerlendirilse ve daha çok ardıl ve eş zamanlı çeviriyi destekleyici rolü ön planda olsa da kazandırdığı beceri ve yetkinlikler salt sözlü çeviri ile sınırlı değildir. Moser-Mercer (1994, s. 63) YMSC'nin kazandırdığı becerileri ana dilde yeterlilik, B ve C dillerinde anlama, metni anlama ve üretim hızı, doğruluk, stresle başa çıkma ve özgüven olarak belirtmekte ve YMSC'yi ardıl ve eş zamanlı çeviri eğitimini birbirine bağlayan önemli bir köprü olarak açıklamaktadır. YMSC'de çevirmen kaynak metni öncelikle anlamsal olarak çözümler ve sonrasında sözdizimsel olarak yeniden yapılandırır ve açımalar. Bunu yapabilmek için kaynak metni sözdizimsel olarak sözlü metne dönüştürme yöntemlerini uygulayabilmek son derece önemlidir. Çeviri esnasında yazılı metnin karmaşık yapıları sözlü ifade için kısa segmentler oluşturacak şekilde bölünür. Bu noktada, zorlayıcı olan yazılı dil geleneğinde düşüncelerin organize edilme şeklinin sözlü dil geleneğinden farklı olmasıdır. Yazılı metinde noktalama işaretleri ile sağlanan bölümlenme sözlü dilde duraklama ve vurgularla sağlanır. Çevirmen bu ikisi arasında geçiş yapmak durumundadır (Stansfield, 2008). Sözü edilen süreçte gerçekleştirilen bölümlenme sayesinde küçük parçalara ayrılan yazılı dil birimleri sözlü dilde daha büyük anlam birimleri olarak bir araya getirilirler. Bu sayede, sözlü olarak hangi bilginin önceleneceği belirlenir. Öne alınan bilgi ifade edilirken erek dilin sözdizimsel yapısı esas alınır. Örneğin, İngilizce'den Türkçe'ye yapılan bir çeviride iki dilin sözdizimsel sıralaması farklı olduğundan (İngilizcede Özne + yüklem + Nesne, Türkçede Özne + Nesne + yüklem) çevirmen öncelikle cümledeki yüklemi arayacaktır (Ersözlü, 2005). Kaynak ve erek diller arasındaki sözdizimsel benzerlik bilgiyi akılda tutmayı kolaylaştırdığından Türkçe ve İngilizce gibi sözdizimsel farklılıkları olan dil çiftlerinde bu işlem doğal olarak daha karmaşık olacaktır. Bununla birlikte, kaynak ve erek dil arasındaki dilsel farklılıklar nedeniyle, çevirmen kaynak metin birimlerini hedef dilde daha kolay yeniden ifade edebilmek için açımamayı tercih edebilir. Kaynak metni bölümlenme, açımama ve yeniden oluşturma çevirmenin dil aktarımı ve sözlü ifade becerilerini de geliştirmektedir (Ilg & Lambert, 1996, s. 73).

Elbette, tüm bu zihinsel işlemlerin gerçekleştirilebilmesi için çalışma dillerine hâkim olmak son derece önemlidir. Anadil, B ve C dillerindeki yetersizlik çeviri sürecini en başında zora sokmakta, bu bağlamda öğrenciler kaynak metni anlama ve erek dilde karşılığını bulmayı YMSC'deki başlıca çeviri sorunu olarak belirtmektedir (Ivars, 2008). Konuyla ilgili olarak Gile (2009), birçok çeviri öğrencisinin profesyonel çalışma hayatına atılmadan önce girdikleri sınavlarda başarısız olmalarındaki en önemli sebeplerden birinin çalışma dillerine yeterince hâkim olmamaları olduğunu söylerken çalışma dillerinde, özellikle de B dilinde yetkinliğin önemini vurgulamaktadır. Benzer şekilde Lee (2013), katılımcılara B dilinden (İngilizce) anadili yönünde YMSC yaptırdığı araştırmasında sözlü çeviri öğrencilerinin çoğunun doğrulukla ilgili hatalara yol açan okuduğunu anlama sorunlarıyla karşılaştığını tespit etmiştir. Buna karşın Lee'nin çalışmasındaki üç profesyonel tercüman kaynak metni anlama konusunda pek sorun yaşamamıştır. Lee (2013), öğrencilerin yalnızca kaynak metni doğru bir şekilde anlamak için değil, aynı zamanda ana fikirleri ikincil fikirlerden ayırmak için İngilizce okuma becerilerini geliştirmeleri gerektiğini tespit etmiştir.

Kaynak metni YMSC yapmak amacıyla okumak, salt metni anlamak ya da sonrasında yazılı olarak çevirmek için okumaktan farklı ve bilişsel anlamda daha karmaşık bir süreçtir. Jakobsen ve Jensen (2009) profesyonel çevirmenlerin ve öğrenci çevirmenlerin dört farklı amaçla okuma yaparken göz hareketlerini karşılaştırmıştır: (i) anlamak için okuma, (ii) metni daha sonra çevirmek amacıyla okuma, (iii) YMSC ve (iv) yazılı çeviri. Toplanan göz izleme verilerine dayanarak YMSC için okumanın anlama ve metni daha sonra çevirmek amacıyla okumaya göre bilişsel olarak daha zorlayıcı olduğu sonucuna varmışlardır. Ayrıca, beklendiği gibi, YMSC’de profesyonel çevirmenlerin kaynak metni öğrenci çevirmenlerden daha hızlı okuduğunu ve bunun da YMSC’nin pratikle bilişsel yükünün azalacağını göstermiştir. Bu çalışmadan, YMSC’nin metni daha hızlı okuma ve çevirmek için anlama becerisini geliştirdiği sonucu çıkarılmaktadır. Amman’ın (2008) metin edinci olarak tanımladığı metni anlama becerisi, metni nasıl ve hangi yoldan anladığımızla ilgilidir. Amman’a (2008) göre anlamada bazı etkenler devreye girer. Örneğin, okuyucunun metnin olası işlevine yönelik varsayımları, metnin içerdiği durum, kavram ve sözcükleri algılamasında etkili olur. Yani, metnin türü ve kullanım amacına göre kavramlara ve sözcüklere farklı anlamlar yükleyebilir. Öte yandan, aynı zamanda okuyucu olan çevirmen okuduğu metinde bir anlam arayışına girer. Aslında metnin kendi başına bir anlamı yoktur. Anlamı belirleyen çevirmenin yorumlamalarıdır ve bu zihinsel çaba, çevirmenin içinde olduğu kültür ve öznel tercihlerinden bağımsız değildir. Kültür ve metin edincine yönelik farkındalık metin üretimi için de önemlidir. Bir tür yeniden üretme olan çeviri eyleminde neyi nasıl ifade edileceğini belirlerken çevirmene yardımcı olur (Amman, 2008, ss. 80-84). Eruz (2008, s. 177) çevirmeni metin oluşturma uzmanı olarak tanımlarken, bu becerinin çevirmen donanımındaki öneminin altını çizmektedir. Wan (2005) tarafından yürütülen çalışmada, YMSC dersi alan öğrencilerin almayanlara göre uzun cümlelerle başa çıkma, metin bölümlenme, metindeki önemli noktaları anlama ve doğru sözlü metin üretme konularında daha başarılı olduğu görülmüştür. Bu anlamda, YMSC dersi gerektirdiği ve kazandırdığı beceriler ile sadece sözlü çeviri eğitimini değil yazılı çeviri eğitimini de beslemektedir (Kalina, 2000). Sonuç olarak, YMSC’deki kaynak metin okuması ve çözümlemesinin kültür ve metin edincinin oluşmasına katkı sağladığı açıkça görülmektedir. Bunun yanı sıra, çevirmenin çoğu zaman metni okuma fırsatı olmadan çevirmesi bilmediği kavram kelimelerle başa çıkma becerisini de geliştirmektedir (Fang & Wang, 2022, s. 44). Bu durum çevirmenin bağlamı iyi kullanarak kestirim yapma kapasitesine katkıda bulunmaktadır.

YMSC’deki bilişsel süreçlere daha yakından bakacak olursak, kaynak metnin çeviri süreci boyunca yazılı varlığı, çevirmenin hem okuması hem de çevirmesini gerektirmez. Bu sebeple, çevirmen okuduğu cümleleri aklında tutmak için kısa süreli hafızasını iyi kullanabilmeli ve aynı anda hem okuyup hem çeviri yapabilmelidir yani becerilerini koordine edebilmelidir. Shreve vd. (2010) yazılı çeviri ve YMSC yapan öğrencileri karşılaştırdıkları çalışmada, çevirmenin bir metni akıcı bir şekilde sözlü olarak çevirmeye çalışırken aynı anda yüksek sözcük yoğunluğu ve karmaşık sözdizimsel yapılar ile başa çıktığının ve bu süreçte kaynak metnin görsel varlığının da işleri zorlaştırdığının altını çizmektedir. Benzer şekilde Ivars (2008), YMSC’de kaynak metnin yarattığı kesişim etkisi, kelime bilgisine anında ulaşamama, metni önden okumanın gerekliliği ve diğer problem çözme gerekliliklerini bu çeviri türünü yazılı çeviriden daha zor kılan yönler olarak belirtmektedir. Kaynak metnin yarattığı kesişim etkisini vurgulayan Agrifoglio (2004), bu durumun YMSC’yi yazılı çevirinin yanı sıra ardıl çeviri ve eş zamanlı çeviriden de daha meşakkatli kıldığını söyler. Hatta Stansfield’a (2008) göre YMSC, bir çevirmenin sözlü çeviri sırasında karşılaşacağı en zorlu çeviri türüdür.

Görüldüğü üzere, YMSC farklı beceri türlerinin koordinasyon içinde kullanıldığı bir çeviri türüdür. YMSC temel olarak okuma, anlama, hafıza, sözlü metin üretme becerileri ve bunları koordine etme becerisi gerektirmez. Bu bağlamda, YMSC’nin kazandırdığı alt beceriler aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

Kaynak metin çözümlemesi (metin ve kültür edinci)
Anadil hakimiyeti
Çalışma dili hakimiyeti (B ve C dilleri)
Üretim becerisi (hız, doğruluk)
Sözlü ifade becerileri
Kısa süreli hafızayı verimli kullanma
Hızlı okuma
Metin bölümleme
Önden okuma
Kestirim ve çıkarım
Becerileri koordine etme
Çözüm odaklılık
Stresle başa çıkma

Buraya kadar açıklanan beceriler, YMSC'nin sözlü ve yazılı çeviri edincilerine sağladığı doğrudan katkıları ortaya koymaktadır. Ancak, dersin çevirmen becerilerine katkısı bunlarla sınırlı değildir.

Çeviri eğitimi veren programlar, temel çeviri becerilerini, yani çeviri edincini kazandırmayı amaçlar. Bu doğrultuda oluşturdukları program çıktılarının her biri bu donanımı oluşturacak şekilde belirlenmiştir. Öte yandan, eğitimde kalite ve standartlaşma sağlamak amacıyla oluşturulan ÇUMS da söz konusu çıktılarının belirlenmesinde kılavuz niteliğindedir. ÇUMS (Seviye 6) bu mesleğin icrası için asgari normları, diğer bir söyleyişle, yukarıda açıklanan sözlü ve yazılı çeviri becerileri dahil olmak üzere, çeviri edincini oluşturan alt becerileri kapsamlı şekilde açıklamaktadır. Çeviri programlarından öğrenim çıktılarını oluştururken belirlenmiş olan bu asgari normlarla uyum içinde olmaları beklenmektedir. Bu anlamda, ÇUMS'da yer alan görev ve başarımlar ölçütleri ve bölümlerin program çıktıları, çeviri edinci dediğimiz üst kavramı açarak, somut ve kapsayıcı şekilde tanımlamaktadır. Bu doğrultuda, çalışmanın bir sonraki bölümünde, YMSC'nin çeviri edincine katkıları değerlendirilirken, ÇUMS'da belirlenmiş olan görev ve YMSC ile ilgili olduğu düşünülen başarımlar ölçütleri ve MCBÜ İngilizce Mütercim ve Tercümanlık bölümüne ait program çıktıları, çeviri edincinin kapsadığı becerilerin tanımlanmasında referans olarak alınmıştır. Değerlendirmede YMSC dersinin çeviri eğitimine doğrudan katkılarının yanı sıra dolaylı katkılarını ortaya koymak hedeflenmiştir.

2. Çevirmen meslek standardı ve program çıktıları çerçevesinde YMSC

Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK) Ulusal Mesleki Standartları (UMS) “bir mesleğin başarı ile icra edilebilmesi için Mesleki Yeterlilik Kurumu tarafından kabul edilen gerekli bilgi, beceri, tavır ve tutumların neler olduğunu gösteren asgari norm” (“Genel Sorular”, t.y.) olarak tanımlamaktadır.⁵ Ulusal Mesleki Standartları içinde yer alan ÇUMS (Seviye 6) 16.05.2020 tarihinde güncellenerek resmî gazetede yayımlanmıştır. ÇUMS, çeviri eğitimi veren programlar açısından bir rehber niteliğindedir. Çevirmenlik mesleğini icra edecek kişilerin burada yer alan mesleki profile uyumlanmasının bir önkoşul olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda, uzman çevirmenler yetiştirmeyi hedefleyen akademik birimlerin öğretim programlarını belirlenen standartları gözeterek oluşturmaları beklenmektedir. ÇUMS'de yer alan mesleki profilde bir çevirmenin görevleri (A) iş sağlığı ve güvenliği ile çevre koruma ile ilgili önlemleri almak, (B) iş organizasyonu yapmak, (C) çeviri öncesi hazırlık yapmak, (D) sözlü çeviri

⁵ Ulusal Mesleki Standardı tanımı için bkz. <https://www.myk.gov.tr/tr/page/18>

yapmak, (E) yazılı çeviri yapmak, (F) çeviri hizmeti ile ilgili kalite faaliyetlerini yürütmek ve (G) mesleki gelişim faaliyetlerine katılmak olarak belirlenmiş ve bu görevlere bağlı başarımlar ölçütleri maddeler halinde açıklanmıştır.⁶

Aşağıda MCBÜ İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü'nün bu çerçevede belirlediği program çıktıları ÇUMS başarımlar ölçütleriyle ilişkilendirilerek verilmiştir. YMSÇ dersinin kazandırdığı bilgi ve becerilerle ilişkili olduğu düşünülen maddeler tabloda kodlarıyla yer almaktadır. Kodlarıyla verilen başarımlar ölçütleri, ilgili alt başlıklarda açıklanarak değerlendirilmiştir.

Tablo 1. Manisa Celal Bayar Üniversitesi İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü program çıktıları ve ÇUMS ilişkisi

	MCBU İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Program Çıktıları	Başarımlar Ölçütleri	Görev
1	Türkçe ve İngilizce dillerinde sözlü ve yazılı metin üretmek etkili iletişim ortamı oluşturabilme	D.1.5 D.1.6 D.1.7 D.1.8 E.1.1 E.2.1	D. Sözlü çeviri yapmak E. Yazılı çeviri yapmak
2	Yazılı ve sözlü çeviri süreçlerinde, uygun stratejiler çerçevesinde yöntem geliştirerek kullanabilme	D.1.1 D.1.5 D.1.6 D.1.7 D.1.8 E.1.1 E.2.1	D. Sözlü çeviri yapmak E. Yazılı çeviri yapmak
3	Çeviri sürecinde ve bağlantılı süreçlerde doğru kaynaklara ulaşabilme, ihtiyaç duyulan gerekli bilgileri saptayarak kullanabilme	C.1.1 C.1.2 C.2.1 C.2.2 C.2.5 C.3.1 C.3.2	C. Çeviri öncesi hazırlık yapmak
4	Güncel dil, bilgi ve çeviri teknolojilerini kullanabilme		
5	Çeviribilimin kuramsal bilgi perspektifinden çeviri dinamiklerini ve olgularını değerlendirebilme	D.1.5 D.1.6 D.1.7 D.1.8 E.1.1 E.2.1	D. Sözlü çeviri yapmak E. Yazılı çeviri yapmak
6	Çevirinin disiplinler arası özelliğini göz önünde bulundurarak farklı alanlara ilişkin edinilen uzmanlık ve terim bilgisini çeviri ediminde kullanabilme	D.1.7 D.2.7 E.1.1 E.2.1	D. Sözlü çeviri yapmak E. Yazılı çeviri yapmak
7	Kültürlerarası iletişimde çeviri sürecini yönlendirecek	C.2.6	C. Çeviri öncesi hazırlık

⁶ ÇUMS için https://portal.myk.gov.tr/index.php?option=com_meslek_std_taslak&view=taslak_listesi_yeni&mssd=2

	farklılıkları ayırt edebilme	E.1.1 E.2.1	yapmak E. Yazılı çeviri yapmak
8	Kaynak kültürdeki metin geleneklerini çözümlyerek, erek kültürde iş tanımının gerektirdiği metni oluşturabilme	D.1.5 D.1.6 D.1.7 D.1.8 E.1.1 E.2.1	D. Sözlü çeviri yapmak E. Yazılı çeviri yapmak
9	Çeviri metinleri, güncel kalite standartları ve alanın eleştirel yaklaşımlarıyla çözümlyerek yorumlayabilme	F.1.2 F.1.3 F.1.4 F.1.5 F.2.1	F. Çeviri hizmeti ile ilgili kalite faaliyetlerini yürütmek
10	Kurumların ve işletmelerin proje süreçlerini sektörel beklentiler doğrultusunda yönlendirebilme	B.2.1 B.3.1 B.6.1 C.4.2 C.4.3 C.4.5	B. İş organizasyonu yapmak C. Çeviri öncesi hazırlık yapmak
11	Mesleki etik kuralları uygulayabilme	A.1.5 A.1.6 B.2.2 B.7.4	A. İş sağlığı ve güvenliği ile çevre koruma ile ilgili önlemleri almak B. İş organizasyonu yapmak
12	Yaşam boyu öğrenme bilinciyle, güncel bilgiye erişebilme, bilim ve teknolojiadaki gelişmeleri izleme ve kendini sürekli yenileyebilme	G.1.1 G.1.2 G.1.3 G.1.4 G.2.1 G.2.2	G. Mesleki gelişim faaliyetlerine katılmak

2.1. Görev A: İş sağlığı ve güvenliği ile çevre koruma ile ilgili önlemleri almak

Her meslekte olduğu gibi çevirmenlik mesleğinde de çevirmen öncelikle kendi beden bütünlüğünü ve akıl sağlığını korumakla yükümlüdür. ÇUMS'nin iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin başarımlar ölçütleri açıklamasında (A.1.5) "Mesleğinin icrasında oluşabilecek fiziksel veya psikolojik sağlık sorunlarına karşı önlemler alır veya alınmasını sağlar." ve (A.1.6) "Riskleri kontrol etmek için iş yeri prosedürlerini takip eder." maddelerine yer verilmiştir. Her ne kadar program çıktılarında doğrudan yer almasa da bu görevler çevirmenin mesleki etik kuralları uygulayabilmesinin bir parçasıdır ve programın 11. çıktısıyla ilişkilidir.

Adli, hukuki ve tıbbi süreçler gibi YMSC'ye ihtiyaç duyulan ortamlar duygusal anlamda çevirmeni zorlayacak durumları içerebilir. Örneğin, mültecilerle çalışılan bir ortamda karşılaşacakları çevirmeni psikolojik olarak olumsuz yönde etkileyebilir. Çevirmenler, travmatik olay ve deneyimlerin olduğu durumlarla baş etme konusunda doktorlar, hemşireler ya da sosyal hizmet uzmanları gibi bir eğitimden geçmediklerinden, böyle bir durumda duygu durumlarını kendileri düzenlemek durumunda kalırlar. Bu nedenle, çevirmenin duygularını yönetebilmesi ve soğukkanlılığını koruyabilecek şekilde kendini geliştirmesi ve gerekirse yardım alması önemlidir. YMSC dersinde bu bağlamda öğrenciler özellikle

konferans, hastane, mahkeme çevirmenliği ve afette rehber çevirmenliğin yer aldığı ortamlar ve karşılaşabilecekleri riskler ve güçlükler hakkında bilgilendirilir. Öğrenciler almaları gerekebilecek eğitimlere (ilk yardım, duyu kontrolü ve yönetimi, stres yönetimi gibi) yönlendirilirken çevirmenliğin genelde göz ardı edilen psikolojik boyutu hakkında da bilinçlendirilirler.

2.2. Görev B: İş organizasyonu yapmak

Çeviri sürecinin önemli adımlarından bir tanesi de düzgün bir iş organizasyonu yapabilmektir. ÇUMS'nin ilgili göreve bağlı başarımlar ölçütleri arasında yer alan (B.2.1) "Hizmeti talep edenden yazılı olarak süreç, amaç, teslim tarihi, çevrilecek içerik ile ilgili bilgilerle birlikte iş tanımını alır." (B.3.1) "Hizmet talep edenin talebine göre, sözlü/yazılı kapsamlı iş tanımını ve hizmet koşullarını (fiyat, süre, amaç, ödeme koşulları, hukuki konular, işin niteliği, vb.) belirler." ve (B.6.1) "Çeviri işinin kapsamını ve koşullarını değerlendirir." ibareleri çeviri sürecini başından sonuna planlama ve yönetebilme becerisini işaret etmektedir. 10. Program çıktısı da benzer şekilde çeviri işi/projelerinde sektörel beklentiler doğrultusunda süreci yönlendirme yetkinliğini göstermektedir.

Öte yandan, (B.2.2) "Etik, hukuki veya kendi mesleki yeterlilikleri nedenleriyle işi kabul edip edemeyeceğini gerekçeli olarak belirler." ve (B.7.4) "Çeviri süreçlerinde bilgi güvenliği ile hizmeti talep edenin hakları ve gizliliğe yönelik önlemleri, ilgili mevzuat hükümlerine göre uygular." ibareleri çeviri işinde çevirmenden sergilemesi beklenen etik duruşu açıklamaktadır. Bu da programın "mesleki etik kurallar uygulayabilme" 11. kazanımıyla örtüşmektedir. Çevirmen işinde hizmete ilişkin koşulları belirleme ve bunlara uyma, hizmeti alan tarafın ve kendi haklarını gözetme, bilginin gizliliğini koruma gibi bazı etik ilkelere sadık kalmalıdır. Çeviri Derneği'nin resmi sayfasında yer alan Mesleki Etik ve İlkeler Bildirgesi bu ilkeleri detaylarıyla açıklamaktadır.⁷ Mesleğin icrasında çevirmenin mesleki yeterlilikleri ve yükümlülüklerini bilerek hareket etmesi önemlidir.

Bu bağlamda YSMÇ dersinde öğrencilere çeviri ortamları hakkında bilgi verilirken bu ortamlarda çeviri süreçlerini nasıl yönetecekleri de anlatılmaktadır. Örneğin, öğrencilere mahkeme çevirmenliği yapmak için gereken resmi başvuru süreci, bunu takip eden iş taleplerinde dikkat etmeleri gereken noktalar ve ücretlendirme, gizlilik kapsamındaki belge ve bilgilerin gizliliği ve bertarafı gibi hususlar açıklanır. Bu noktada çevirmen adaylarına verilen en önemli bilgi bir işi kişisel ya da teknik herhangi bir sebepten dolayı yapamayacaklarını düşündükleri noktada bunu açıkça hizmet talep edenle paylaşıp işi reddetmeleri gerektiğidir. Yine mahkeme çevirmenliği örneğinden devam edecek olursak, çevirmenin cümle yapıları ve içeriği sebebiyle YSMÇ'ye uygun bulmadığı bir metnin yazılı çeviriye daha uygun olduğunu açıkça ifade etmesi ve işi reddetmesi gerektiği farklı ortamlardan örneklerle desteklenerek öğrencilere açıklanır.

2.3. Görev C: Çeviri öncesi hazırlık yapmak

ÇUMS'ye göre çevirmenin bir diğer görevi çeviri öncesi hazırlık yapmaktır. Bu görev altında çevirmen (C1.1) "Metnin çeviriye dönük değerlendirmesini talebe, metin türüne, bağlamsal, yapısal ve görsel özelliklere göre yapar.", (C1.2) "Dil kullanımı (terim, söylem, dil düzeyi ve benzeri) açısından metni değerlendirir.", (C.2.1) "Kaynak içeriğin ait olduğu alana, arka plan bilgilerine ve terimceye ilişkin bilgi ihtiyacını giderir.", (C.2.5) "Sözlü çeviride toplantı düzenlenen konuya ilişkin konu, alan ve arka plan bilgilerini çeviri amacına göre inceler.", (C.2.6) "Sözlü çeviride, konuşmacının/konuşmacıların kültürel, sosyal, politik ve benzeri özelliklerini araştırır." (C.3.1) "Çevirinin işlevini ve erek metni oluşturma

⁷ Bkz. <https://ceviridernegi.org/mesleki-ve-etik-ilkeler-bildirgesi/>

yöntemini, çevrilecek olan içeriğin dil veya dil dışı öğelerle ilişkisi ve erek metnin taşıyacağı özelliklere bakarak belirler.”, (C.3.2) “Hâkim olduğu çalışma dilleri (işaret dili dâhil) kapsamında genel kültür bilgisini de kullanarak erek (hedef) kitleye uygun dili seçer.”

Bu aslında uzman bir çevirmenin çeviriye başlamadan önce geliştirmiş olduğu yöntemsel bilgileri devreye soktuğu aşamadır. İşveren beklentilerinin, çevirinin ne amaçla, kimin için yapıldığının gözetilmesi ve buna uygun dil düzleminin belirlenmesi, metnin iç ve dış bağlamlarının kültürlerarası farklılıklar gözetilerek çözümlenmesi ve tüm bu süreçte ihtiyaç duyulan bilgilere ulaşılması ve bu bilgilerin doğru kullanımı, işlevsel bir donanımın göstergeleridir.

Yine bu görev altında sözlü çeviriye yönelik olarak (C.4.2) “Sözlü çeviride (simultane, ardıl, ikili, fısıldayarak ve benzeri), çevirmen için öngörülen yerin konuşmacıyı net şekilde görmesi, duyması ve konuşmacıyla gerektiğinde iletişim kurmasına uygun olup olmadığını kontrol eder.”, (C.4.3) “Sözlü çeviride konuşmacı ve toplantı sorumlusuyla, süreç ile ilgili tercihler, çeviri ve konuşma akışı açısından eşgüdüm sağlar.” ve (C.4.5) “Simultane çeviride çeviri ekibi ve ekip şefiyle konuşma metinlerinin temini, çeviri süresi ve dilleri (yönü) ve kabinlerdeki dil dağılımlarına göre iş bölümü, iletişim ve ortam düzenlemeleri açısından eşgüdüm sağlar.” ibareleri yer almaktadır. Bu maddeler, sözlü çeviride çevirmenin çalışma ortamındaki fiziksel konumunu kontrol ederek ve süreçteki diğer aktörlerle iş birliği yaparak çeviri sürecini yönetebilme becerisine işaret etmektedir. Araştırma edincine yönelik 3. Program çıktısı, kültür, metin ve dil edinçlerine yönelik 7. çıktı ve amaç doğrultusunda süreç yönetimine yönelik 10. çıktı bu görevle ilişkilidir.

Çeviri öncesi hazırlık bağlamında, YMSÇ dersinde belirli adımlar izlenerek kaynak metin çözümlemesi gerçekleştirilir. Öncelikle metnin teması ve konusunu anlayabilmesi için tarayarak hızlı okuma yapması istenir. Burada öğrencinin görme alanını genişletmesi, metni sözcük sözcük okuması değil, bir bütün olarak iletiyi görmesi için çalışılır⁸. Taramadan sonra öğrenciler metni bir kere daha hızlı okur. Bu defa öğrencilerden metni küçük anlam birimlerine bölmeleri, varsa bilmedikleri kilit sözcük ve/veya terimleri ve metinsel, dilsel ve kültürel bağlamlarda çeviri esnasında sorun çıkarabilecek unsurları belirlemesi istenir. Bu noktada gerekirse konuya ilişkin arka plan ve terim bilgisi verilebilir ya da uygulamadan önce tema ve konu verilerek olası kavram ve terimler için ön araştırma istenebilir. Bölümlenen parçalar sonrasında erek dilin sözdizimsel yapısına uygun olarak daha büyük anlam birimlerine sözlü olarak dönüştürülecektir.

Metin çözümlemesine ek olarak gerçek bir çeviri işine hazırlanma yöntemleri anlatılır. Örneğin, bir ekonomi konferansında çevrilecek konu ya da konuşmacının önceden biliniyor olması durumunda konu hakkında genel araştırma yapılması ve konuşmacının daha önceki konuşmalarının dinlenmesinin çeviri süreci için iyi bir hazırlık olacağı anlatılır.

2.4. Görev D: Sözlü çeviri yapmak

Sözlü çeviri yapma görevinde ise ardıl ve eş zamanlı çeviride gereken beceriler (D.1.1) “Konuşmacı ile ardıl çevirinin kapsam ve bölümlenmesi konusunda eşgüdüm sağlar.”, (D.1.5, D.2.5) “Çevirinin doğruluğunu sağlar.”, (D.1.6, D.2.6) Çevirinin akıcı, anlaşılır ve iletişimsel olmasını sağlar.”, (D.1.7, D.2.7) Çeviride kullanılan dil, dil düzeyi ve terimcenin ilgili alana uygunluğunu sağlar.”, (D1.8) “Beden dilini kontrol ederek iletişime katkıda bulunur.” şeklinde belirtilmiştir. Program kazanımlarından sözlü metin üretmeye yönelik 1. çıktı, çeviri sürecinde uygun yöntem ve stratejileri kullanabilmeye yönelik 2.

⁸ Görme alanı için bkz. (Doğan, 1997).

çıkı, çeviri olgusuna tüm gerçekliği içinde, bütünsel bir bakışla yaklaşabilmeye yönelik 5. çıkı, farklı alanlardan edindiği uzmanlık ve terim bilgisini çeviride kullanabilmeye yönelik 6. çıkı ve çeviriye yönelik kaynak metin çözümleme ve iş tanımına uygun erek metin üretmeye yönelik 8. çıkı bu görev ile bağlantılıdır.

YMSC dersindeki uygulamalar öğrencilerin gerçek bir çeviri işinde karşılaşabilecekleri durumların bir simülasyonudur. Öğrenci uygulama ile çeviri öncesi, çeviri sırası ve çeviri sonrası tüm süreçleri görür. Yukarıda açıklanan çeviriye hazırlık sürecinde devreye sokulan yöntemsel bilgiler aynı zamanda çeviri esnasında alınan çeviri kararları açısından kılavuz niteliğindedir. Diğer bir deyişle öğrenci yazılı kaynak metni sözlü olarak çevirirken kararlarını iş tanımı doğrultusunda verir. Bunu yaparken kaynak metni iç ve dış bağlamlarını, kültürlerarası farklılıkları gözetererek çözümler. Aynı zamanda sözlü çevirinin gerektirdiği akıcılık, doğruluk, iletişimsellik ve anlaşılrlılık parametrelerini göz önünde bulundurur. Sonuç olarak YMSC hibrit bir çeviri olmasıyla birlikte bu çeviri için devreye sokulan becerilerin diğer sözlü çeviri süreçlerine de katkı sağladığı görölmektedir.

2.5. Görev E: Yazılı çeviri yapmak

Yazılı çeviri yapma görevi de sözlü çeviri yapma görevine benzer şekilde (E.1.1) “Kaynak metni, talep, metin özellikleri, alımlama koşulları, kullanılan terimce ve alan diline uygun olarak erek (hedef) dile aktarır.”, (E.2.1) “Kaynak metni, yazınsal özelliklerine ve alımlama koşullarına uygun olarak erek (hedef) dile aktarır.” görevlerini kapsamaktadır. Bu görevler sözlü çeviri yapma görevinde olduğu gibi kaynak metin çözümleme ve iş tanımına uygun erek metin üretmeye yönelik 1, 2, 5, 6, 8 numaralı program çıktılarıyla ilişkilidir.

YMSC dersinde öğrencilere kazandırılmak istenen yöntemsel bilgiler uygulamada yazılı çeviri için de geçerlidir. Herhangi bir metni sözlü ya da yazılı çevirebilmek için öğrencinin öncelikle kaynak metni anlaması, metinsel, dilsel ve kültürel bağlamlar içinde çözümleyebilmesi ve çevirinin amacı doğrultusunda erek metin üretebilmesi gereklidir. Dolayısıyla, YMSC uygulamalarının diğer sözlü çeviri türlerinde gereken becerileri geliştirdiği gibi yazılı çeviri becerilerini de desteklediği görölmektedir.

2.6. Görev F: Çeviri hizmeti ile ilgili kalite faaliyetlerini yürütmek

Çeviri süreci çeviri sona erdikten sonra çeviri hizmeti ile ilgili kalite faaliyetlerini yürütmeyi de kapsamaktadır. Bu görev (F.1.2) “Hizmet talep eden kişi ve kuruluşlarla ilişki sürecini, hizmet öncesi, hizmet/çeviri süreci ve sonrası aşamalarını içerecek şekilde tasarlar.”, (F.1.3) “Hizmet talep eden kişi ve kuruluşlarla ilişkilerini oluşturduğu portföy ve tasarladığı aşamalar kapsamında yürütür.”, (F.1.4) “Hizmeti talep edenin memnuniyeti ve beklentilerini belirlemeye yönelik inceleme, değerlendirme çalışmaları yapar.”, (F.1.5) “Simultane (işaret dili çevirisi de dâhil olmak üzere) ve ardıl çeviri hizmetlerinde hizmeti talep edeni sunulacak hizmetin kapsamı, içeriği ve yöntemi konusunda bilgilendirir.”, (F.2.1) “Çeviri iş süreçlerinin hizmet öncesi, hizmet/çeviri süreci ve sonrası olarak izlenebilir ve değerlendirilebilir şekilde akışını oluşturur.”, (F.2.6) “Yazılı çeviride işi talep edenden geri bildirim alır.” başarıml ölçütlerini içinde barındır. Çeviri metinleri güncel kalite standartları çerçevesinde yorumlayabilmeye yönelik 9. program çıkıtısı, bu görev ile eşleşmektedir.

Yukarıda açıklanan başarıml ölçütlerinin temel olarak uzman bir çevirmenin çeviri öncesi, çeviri süreci ve çeviri hizmeti sonrası süreçleri profesyonel çerçevede tasarlama, yönetme ve değerlendirme yetkinliklerine işaret etmektedir. Sunulan hizmeti iş birliği ve saydamlık içinde yürütmek ve sonunda

geri bildirim almak hizmet kalitesi ve güvenilirlik açısından önemlidir. Çevirmen sunduğu hizmetin niteliğini doğru ölçütlerle önce kendisi değerlendirebilmeli ve hizmeti talep edenden gelen geri bildirimleri dikkate alarak ilerlemelidir.

Bu bağlamda, YMSC dersinde yapılan çeviri uygulamalarında öğrencilerin öncelikle yaptıkları çevirileri nesnel ölçütlerle değerlendirebilmeleri sağlanır. Kalite değerlendirme konusunda farklı öneriler mevcuttur. Örneğin, Schjoldager (1996, s. 191) bu ölçütleri anlaşılabilirlik ve aktarım, dil, tutarlılık ve inandırıcılık ve sadakat olarak belirtirken Pöchhacker (2001, s. 2013)'doğru yorumlama', 'yeterli erek dil ifadesi', 'eşdeğer amaçlanan etki' ve 'başarılı iletişimsel etkileşim' olmak üzere dört ölçüt önermektedir. Lee (2008, s. 168) ise 'doğruluk', 'erek dil kalitesi' ve 'konuşma/sunum' olarak üç temel ölçüt ileri sürer.

Bu ders için, eğitmenin belirleyeceği ölçütler doğrultusunda öğrenci değerlendirmeleri üç aşamalı bir süreçte uygulanabilir: Önce öğrencilerin çevirileri eğitmen tarafından yorumlanır, ardından yapılan çeviriler diğer öğrencilerle birlikte değerlendirilir ve son olarak öğrenciler birbirlerinin çevirilerini değerlendirir. Her üç durumda da kalite ölçütlerinin verilmesi nesnellik açısından önemlidir. Örneğin, çeviriler kaynak metin içeriğinin erek dile doğru aktarımı, doğru çeviri stratejilerini kullanabilme, terminoloji ve uygun dil düzlemi kullanımı, akıcılık ve diksiyon açılarından değerlendirilebilir. Ayrıca, öğrencilerden uygulama sonrası bir rapor hazırlayarak çevirini değerlendirmeleri, zorlandıkları noktaları ve çözümlerini açıklamaları istenebilir. Bu sayede, öğrenci çeviri kalitesini sekteye uğratan unsurları belirleyerek güçlü ve zayıf yanlarını tespit edebilir ve kendini bu yönde geliştirebilir.

2.7. Görev G: Mesleki gelişim faaliyetlerine katılmak

CÜMS'de belirtilen son görev ise mesleki gelişim faaliyetlerine katılmaktır. Bu görevin başarımlı ölçütleri (G.1.1) "İlgili kuruluşlar tarafından mesleki konulara ilişkin eğitim etkinlikleri hakkında bilgilenererek kişisel eğitim ihtiyaçlarını belirler.", (G.1.2) "Meslek ve sektördeki gelişmeleri ilgili kaynaklardan izleyerek çalışmalarına yansıtır.", (G.1.3) "Görevleriyle ilgili mevzuat ve norm değişikliklerini ilgili kaynaklardan izleyerek çalışmalarına yansıtır.", (G.1.4) "Kişisel kariyer hedeflerine göre kısa ve uzun dönemli mesleki gelişimini planlayarak uygular.", (G.2.1) "Çalışma yöntemi ve deneyimleri hakkında meslektaşları ile bilgi paylaşımında bulunur.", (G.2.2) "Meslektaşlarının talebi halinde yapılan çevirilere, mesleki ilke ve konulara yönelik çözümleyici geri bildirimlerde bulunur." olarak belirlenmiştir. Bu başarımlı ölçütleri yaşam boyu öğrenmeyi kapsayan 10 numaralı program çıktısı ile doğrudan ilişkilidir.

Çeviriye ihtiyaç duyulan alanların genişliği, çevirmeni farklı ve çeşitli uzmanlık alanı bilgisiyle karşı karşıya bırakır. Çeviride uzmanlık alanı bilgisi tartışmasız yapılan işi kolaylaştırıcaktır. Ancak, bu geniş alan yelpazesinde her konuya hâkim olunamayacağından ihtiyaç durumunda bilgiye ulaşma becerisi çevirmen için son derece önemlidir. Alan bilgisinin derinleşmesi ise zaman ve deneyimle gerçekleşir. Bunun yanı sıra, çevirmen kültürlerarası aktarımda, iletinin ait olduğu ve aktarılacağı kültürler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları görebilmeli ve gözetebilmelidir. Bu kıyaslama sayesinde, kaynak kültürde verilen bilginin erek kültürdeki bireye belli bir durum içinde aktarırken hangi ek verilerin gerekli olduğuna karar verir ve iletişim stratejilerini ona göre belirler (Amman, 2008, s. 76). Bunu yapabilmesi için farklı kültürleri tanıması, araştırması ve karşılaştırması gerekir. Özetle, çeviri sürecinde kültüre, konuya ve dile ilişkin ortaya çıkabilecek sorunları çözebilmek için iyi bir araştırma becerisi elzemdir. Öte yandan, bilgi, iletişim ve teknolojideki hızlı değişimle çevirmenden beklenen yetkinlikler yeniden şekillenmektedir. Çevirmen, çeviri ve yapay zekâ teknolojileri gibi alanında gerçekleşen

yenilikleri takip etmeli ve gelişmelere uyum sağlayabilmelidir. Tüm bu gereksinimler nedeniyle çevirmen, yaşam boyu öğrenen iyi bir araştırmacı olarak tanımlanabilir.

Bu doğrultuda, YMSÇ dersinde farklı alanlardan farklı metin alt türleri ile çalışmak öğrenciye metin edinci kazandırırken öğrencinin yaptığı ön hazırlık/ araştırma, çeviri sürecinde gerekebilecek bilgi ihtiyacını hızlı bir şekilde karşılama becerisini de geliştirmektedir. Zira, derste karşılaşılan her bir metin, öğrenciyi araştırmaya iten yeni konu ve kavramlar sunar, çeviri edimindeki sürekli öğrenme ve araştırma gereksinimini yüzeye çıkarır. Öğrenci çok yönlü bilgiye sahip olması gerektiğinin farkına varır. Bu da yaşam boyu öğrenme yolunda önemli bir kazanımdır. Ayrıca, öğrenciler sözlü çeviri alanlarındaki uzmanlarla seminer ve workshop gibi ortamlarda bir araya getirilerek profesyonel yaşamdaki işleyiş ve deneyimleri görmeleri sağlanır. Sosyal ağ oluşturmanın mesleki gelişime katkısı vurgulanarak güncel mesleki organizasyonlar öğrencilere tanıtılır.

2.8 Değerlendirme

YMSÇ hibrit doğası gereği çoklu becerileri eşgüdümlü şekilde kullanmayı gerektiren bir çeviri türüdür. Bu nedenle, doğrudan ve dolaylı olarak farklı açılardan çeviri edincine katkı sağladığı görülmektedir. Çeviri amaçlı metin okuma ve çözümleme, kısa süreli hafızanın etkin kullanılması ve sözlü metin geleneklerine uygun metin üretme becerileri çeviri sürecinde koordinasyon içinde kullanılan becerileridir. Anadil hakimiyeti ve çalışma dili hakimiyeti (B ve C dilleri) ise tüm sürecin sorunsuz yürütülmesi için elzemdir ve YMSÇ'nin doğrudan geliştirdiği yetkinlikler arasında yer almaktadır.

Öte yandan, ÇUMS (Seviye 6) temel çevirmen bilgi, beceri ve yetkinleri için bir standart çerçeve ve çeviri eğitiminde bir kılavuz niteliğinde olduğundan, ÇUMS'nin belirlediği görevler ve YMSÇ ile ilişkili olduğu düşünölen başarıml ölçütleri, MCBÜ İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü program çıktıları karşılaştırılarak, YMSÇ dersinin çevirmen edinçlerine katkısı incelenmiştir. İnceleme sonunda, iş sağlığı ve güvenliğini sağlama, çeviri işi organize etme, çeviri öncesi gerekli hazırlıkları yapma, yazılı ve sözlü çeviride uygun çeviri stratejileri ve uygun uzmanlık alanı terimlerini kullanarak çeviri yapma, çeviri kalitesini değerlendirme ve çevirmenin mesleki gelişimini takip etme görevlerinin kapsadığı birçok beceriye dolaylı olarak katkıda bulunduğu saptanmıştır.

Bir sonraki bölümde YMSÇ'nin çevirmen edinçlerine doğrudan ve dolaylı katkıları, dersten bir uygulama örneği ile somutlaştırılacaktır.

3. Uygulama

YMSÇ dersinde, her hafta belirlenen farklı alan, konu ve metin alt türüyle gerçekleştirilen uygulamalar yapılır. Bu bölümde dersin işleyişi ve işlevlerine ışık tutmak amacıyla bir uygulama örneğine yer verilmiştir.

Örnek Metin⁹

POLİS TUTANAĞI

20.05.2021 günü saat 21.46 sıralarında Gül Mahallesi Menekşe Caddesi Çiçek Sitesi içerisinde yüksek sesli müzik çalındığı şeklindeki 6473 sayılı ihbara istinaden 5362 kodlu ekip olarak bahse konu adrese 22.03 sıralarında intikal edilmiştir. Site içerisinde doğum günü kutlaması yapıldığı ve pandemi kuralları çerçevesinde sosyal mesafe ve maske takma kurallarına uyulmadığı tespit edilmiştir. Site yöneticisine gerekli

⁹ Uygulama metni, gerçek metinlerden yola çıkılarak dersin eğitimleri tarafından eğitim amaçlı olarak yeniden yazılmıştır.

ikazlar yapılarak sesli kutlamaya son verilmiş olup, İşbu tutanak mahalinde tarafımızdan tanzim edilerek imza altına alınmıştır.		
Saat: 22.15		
xxxxxxx	xxxxxxx	xxxxxxx
Polis Memuru	Polis Memuru	Polis Memuru
(imza)	(imza)	(imza)

Uygulamada kullanılan metnin alt türü bir “polis tutanağı”dır. Polis tutanağı, yaşanan herhangi bir adli olayda olayın tüm detaylarıyla yazılı olarak kayıt altına alındığı bir metindir.

Uygulamadan önceki hafta öğrencilere toplum çevirmenliği ve toplum çevirmenliğinin yer aldığı bir ortam olan kolluk kuvvetleri hizmetleri tanıtılmış ve kolluk kuvvetleri hizmetlerinin verildiği ortamlarda çeviri yapabilmek için her şehrin adliyesi tarafından senelik olarak düzenlenen tercüman listelerine nasıl başvurabilecekleri ve kabul edilmeleri durumundaki işleyiş (işin alınması, gerçekleştirilmesi, ücretlendirilmesi vs.) anlatılmıştır. Ön hazırlık için bir sonraki hafta bir polis raporu örneğiyle çalışılacağı bilgisi paylaşılır. Burada öğrenciden beklenen verilen metin alt türü bilgisinden yola çıkarak konu ve alan araştırması yapması, kaynak ve erek kültürlerdeki koşut metinleri incelemesi ve hazırlık amaçlı bir terimce oluşturmasıdır. Uygulama haftasında ilk olarak metin öğrencilere dağıtılır ve metin alt türü hakkında bilgi verilir. Benzer bir çeviri işinin kendilerine nasıl ulaşacağı ve işin kabulü ya da reddedilmesi halindeki süreçler tekrar açıklanır. Metne geçmeden önce herkesten çeviri için yaptığı hazırlığı paylaşması istenir. Bu sayede öğrencilerin kaynak ve bilgi paylaşımı yapması ve doğru bilgiye ulaşma yöntemlerini tartışması sağlanır. Öğrenci bulduğu koşut metinleri, varsa alana özgü kavram ve terim karşılıklarını, metnin kullanıldığı ortam bilgisini arkadaşlarıyla paylaşır. Daha sonra, metnin genel konusunu ve çeviri sürecinde sorun yaratabilecek kelime, kavram, kültürel farklılıklar ve dilsel yapıları tespit edebilmesi için öğrencilerden metni tarayarak hızlı okuma yapması istenir. Taramanın sonunda, bilinmeyen kavram ve/veya terim kaldıysa, açıklanır. Bu metin özelinde, “istinaden” (based on), “ihbar” (tip), “intikal etmek” (arrive), “işbu” (hereby), “tanzim edilerek imza altına alınmıştır” (done and signed) ifadeleri öğrenciler ile paylaşılmıştır.

Bir sonraki adım çeviri aşamasıdır. Öğrenci metni bölümler, bu bölümlenmeyi yaparken metin üzerinde istediği işaretlemeleri yapmakta serbesttir. Bu aşama, yazılı kaynak metnin, sözlü olarak daha büyük anlam birimlerine dönüştürülmek üzere küçük anlam birimlerine bölündüğü yerdir. Bu sayede, metni erek dile aktarırken öncelenecek yapılar seçilir ve kısa süreli hafıza yükü hafifletilir. Olası bir bölümleme ve not alma örneği aşağıda verilmiştir. Öğrencinin metin üzerine aldığı notlar koyu ile gösterilmiştir:

20.05. (**the twentieth of May, twenty twenty one**) günü / saat 21.46 (**nine forty six p.m.**) sıralarında / Gül Mahallesi Menekşe Caddesi Çiçek Sitesi içerisinde / yüksek sesli müzik çalındığı şeklindeki / 6473 sayılı ihbara (**tip**) istinaden (**based on**) / 5362 kodlu ekip olarak / bahse konu adrese / 22.03 sıralarında / intikal edilmiştir (**arrive**).

Ardından, öğrenciler metni sırayla çevirir. Dersin ilerleyişi, metnin konusu ve içeriğine göre metin cümle cümle ya da paragraf paragraf çevrilebilir. Çeviriler dinlenir ve sınıf ortamında tartışılarak değerlendirilir. Değerlendirme, belirlenen ölçütler doğrultusunda gerçekleştirilir. Öğrencinin yazılı metni okurken aynı anda sözlü metin üretmesinden kaynaklanan kesişim etkisi, kısa süreli hafıza kullanımı gibi bilişsel faktörler ele alınarak her bir öğrenciye bireysel olarak geri dönüt verilir.

Özellikle, metnin ait olduğu alan kültürüne özgü ifadeler, kültürel bağlamlar, sayı ve istatistiksel bilgi gibi çeviri sırasında sorun yaratabilecek noktalar ve öğrencilerin bunlara getirdiği ya da olası diğer

çözümler konuşulur. Örneğin, öğrencinin kaynak metinde yer alan tarihi çevirirken ifadenin üzerine okunuşunu not alması (The twentieth of May; twenty-twenty- one), çeviri sırasında okunuşu ya da olası diğer seçenekleri (May the twentieth; two thousand twenty-one) düşünürken oluşabilecek anlık duraksamayı önlemek için bulduğu bir çözümdür.

Bu aşamada öğrencinin doğru, akıcı ve iletişimsel sözlü metinler oluşturmaya dikkat edilir. Özellikle ilk derslerde öğrencilerin Türkçe ve İngilizce arasındaki sözdizimsel farklılıklardan ve/veya öğrencinin ana dil ve çalışma dili hakimiyetindeki eksikliklerden kaynaklanan devrik cümle ya da özne yüklem uyumsuzluğu ya da doğal olmayan ifadeler üzerinde durulur. Dersin sonunda, öğrencilerden aynı metni tekrar çevirerek kayıt altına almaları ve derste kullanılan ölçütleri kullanarak bir değerlendirme raporu hazırlamaları istenir. Bu sayede, öğrencinin uyguladığı çeviri yöntemlerini nesnel olarak değerlendirmesi ve gelişimini düzenli olarak takip etmesi sağlanır.

Bu örnekte yer alan adımlar, dönem boyunca farklı konu, alan ve metin alt türleriyle gerçekleştirilen uygulamaların temel olarak nasıl işlediğini göstermektedir. Tekrar eden uygulamalar sayesinde öğrenciler araştırma, metin okuma ve çözümlenme, kısa süreli hafıza kullanımı, sözlü metin üretme ve koordinasyon becerilerini geliştirirken, bir süreç olarak çeviriye dair farkındalık kazanırlar.

Sonuç

Bu çalışma, YMSÇ dersinin yalnızca ardıl ve eş zamanlı çeviri derslerini destekleyen bir ders olmanın ötesinde, akademik çeviri eğitiminde kazandırılması hedeflenen ve birçok alt edinciden oluşan çeviri edincine katkısı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu noktada değerlendirmenin nesnel ve açık şekilde yapılabilmesi için çeviri edinci olarak adlandırılan bu çok katmanlı terim belirli bir çerçeve içinde ele alınmıştır. Bu çerçeve Çevirmen (Seviye 6) Ulusal Meslek Standardı'dır. Bunun yanı sıra ÇUMS'de detaylı olarak belirlenmiş olarak görev ve başarımlar ölçütleriyle uyum içinde oluşturulmuş olan MCBÜ İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü program çıktıları da ikinci bir çerçeve olarak kullanılmıştır. Bu iki çerçeve arasında yapılan karşılaştırma, bu mesleği icra edecek olan çevirmenlerin sahip olması gereken temel bilgi, beceri ve yetkinlikler ile bu mesleği icra edecek olan çevirmenleri yetiştiren programların hedeflediği temel kazanımların örtüştüğünü göstermektedir.

Bu doğrultuda çalışmada, öncelikle YMSÇ'nin doğası ve doğrudan kazandırdığı beceriler irdelenmiş ve çeviri edincine sağladığı doğrudan ve dolaylı katkıları ÇUMS ve ilgili program çıktılarıyla ilişkilendirilerek ortaya konmuştur. Çalışmanın son bölümünde yer alan uygulama örneği, sözü edilen doğrudan ve dolaylı katkıları somut olarak görme olanağı sunmaktadır.

Sonuç olarak, YMSÇ'nin metni anlama, çözümlenme ve sözlü metin üretme becerilerini geliştiren, hibrit olma özelliğiyle gerek yazılı gerekse sözlü çeviride kullanılacak yöntemsel bilgileri pekiştiren, bu anlamda çeviri eğitiminin bütününe katkı sağlayan bir ders olduğu görülmektedir. Bu yönüyle bu dersin salt ardıl ve eş zamanlı gibi sözlü çeviri derslerine destek olarak ele alınması eksik bir değerlendirme olacaktır. Sağladığı çoklu beceriler YMSÇ'nin çeviri eğitimindeki kilit rolünü ortaya koymaktadır. Bu nedenle çeviri programlarında işlevsel şekilde planlanarak bu derse yer verilmesinin eğitimin verimliliğini arttıracakı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Agrifoglio, M. (2004). Sight translation and interpreting: A comparative analysis of constraints and failures. *Interpreting*, 6, 43-67. <https://doi.org/10.1075/intp.6.1.05agr>
- Amman, M. (2008). *Akademik Çeviri Eğitimi Giriş*. Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Čeňková, I. (2015). Sight interpreting/translation. İçinde F. Pöchhacker (Ed.), *Routledge Encyclopedia of Interpreting Studies* (ss. 374-375). Londra & New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Chmiel, A., & Mazur, I. (2013). Eye tracking sight translation performed by trainee interpreters. İçinde *Tracks and Treks in Translation Studies* (ss. 189-205). Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/btl.108.10chm>
- Doğan, A. (1997). Yazılı Metinden Sözlü Çeviri Eğitiminde Okuma Edimi ve Üst Düzey Zihinsel Etkinlikler. *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, 25-37.
- Ersözlü, E. (2005). Training of Interpreters: Some Suggestions on Sight Translation Teaching. *Translation Journal*, 9(4).
- Eruz, S. E. (2008). *Akademik Çeviri Eğitimi*. Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Fang, J., & Wang, J. (2022). Student interpreters' strategies in dealing with unfamiliar words in sight translation. *Translation and Interpreting*, 14(1), 42-65. <https://doi.org/10.12807/ti.114201.2022.a03>
- Genel Sorular. (t.y.). Geliş tarihi 24 Mayıs 2023, gönderen MYK | Mesleki Yeterlilik Kurumu website: <https://www.myk.gov.tr/page/133>
- Gile, D. (2009). Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training. İçinde *Btl.8*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. Geliş tarihi gönderen <https://benjamins.com/catalog/btl.8>
- Ilg, G., & Lambert, S. (1996). Teaching consecutive interpreting. *Interpreting*, 1(1), 69-99. <https://doi.org/10.1075/intp.1.1.05ilg>
- Ivars, M. (2008). Sight Translation and Written Translation. A Comparative Analysis of Causes of Problems, Strategies and Translation Errors within the PACTE Translation Competence Model. *FORUM Revue internationale d'interprétation et de traduction / International Journal of Interpretation and Translation*, 6. <https://doi.org/10.1075/forum.6.2.05iva>
- Lee, J. (2008). Rating Scales for Interpreting Performance Assessment. *The Interpreter and Translator Trainer*, 2(2), 165-184. <https://doi.org/10.1080/1750399X.2008.10798772>
- Lee, J. (2013). What Skills Do Student Interpreters Need to Learn in Sight Translation Training? *Meta*, 57(3), 694-714. <https://doi.org/10.7202/1017087ar>
- Moser-Mercer, B. (1994). Why, when and how: Aptitude testing for conference interpreting. İçinde S. Lambert & B. Moser-Mercer (Ed.), *Bridging the Gap: Empirical research in simultaneous interpretation* (s. 57). John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/btl.3.07mos>
- Pöchhacker, F. (2001). Quality Assessment in Conference and Community Interpreting. *Meta*, 46(2), 410-425. <https://doi.org/10.7202/003847ar>
- Schjoldager, A. (1996). Assessment of simultaneous interpreting. İçinde C. Dollerup & V. Appel (Ed.), *Teaching Translation and Interpreting 3: New Horizons. Papers from the Third Language International Conference, Elsinore, Denmark, 1995* (s. 187). Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/btl.16.26sch>
- Shreve, G., Lacruz, I., & Angelone, E. (2010). Cognitive effort, syntactic disruption, and visual interference in a sight translation task. İçinde *Translation and Cognition* (ss. 63-84). <https://doi.org/10.1075/ata.xv.05shr>
- Stansfield, C. W. (2008). *A Practical Guide to Sight Translation of Assessments*. Second Language Testing, Inc. Geliş tarihi gönderen

https://www.academia.edu/19495698/A_Practical_Guide_to_Sight_Translation_of_Assessments